

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Потпуковник СЛАВКО ВАЛИЋ

„МЕСТО НАЧЕЛНИКА II ОТСЕКА (ОДЕЉЕЊА) ЗА ВРЕМЕ БОРБЕ“

У вези чланка пуковника Александра Бакића, отштампаног у „Војном делу“, бр. 2 за 1953 годину под насловом „Место начелника II отсека (одељења) за време борбе“ имам извесне примедбе и своје конкретне предлоге.

Кад се разматра питање одређивања места обавештајног официра у току борбе често се чује: КО је малена, веза командовања је преоптерећена, те је обавештајни официр не може користити, а командант ионако прима податке од потчињених, суседа и више команде и, коначно, сам прати борбу, итд. Сасвим је разумљиво — ако се положај обавештајног официра одређује кроз посматрање техничких и организациских недостатака у систему командовања — да се лако губи из вида основни принцип од кога треба поћи при решавању овог питања, наиме, да командант треба увек да познаје непријатеља и оцењује његове намере и могућности ма где се он (командант) налазио за време борбе, да увек правовремено парира дејства непријатеља или да сам предузима извесна дејства и — што је исто толико важно — да му је за то потребан обавештајни официр. Кад се има у виду овај принцип, онда у оквиру реалних техничких могућности треба тражити организациске форме у којима би овај принцип био задовољен, а не заобилазити га и одустајати од њега зато што те форме, наводно, не одговарају. Сигурно је да се не би нико нашао који би стао на становиште да команданту услед тога што на КО, на пример, нема довољно места или што је веза преоптерећена, не требају подаци о непријатељу, или да сам командант услед тога врши функцију свог властитог референта по обавештајној служби. Често, у односу на обавештајну службу, долази до бркања појмова „принципа“ и „задатака“. Јасније речено, понекад се зна отступити од поменутог „принципа“ или га прилагодити могућностима, као што се то догађа са „задатком“. Међутим, никаквих отступања од основног принципа ту не може бити. Може се радити о томе да се један „зadataк“ изврши делимично или потпуно, али је увек потребно усмеравање свих напора ка провођењу у живот, односно остварењу основног принципа. Кад се ради о „задатку“, онда ми усклађујемо наше техничке или организациске могућности за извршење задатка, али — иако начелно треба тежити ка потпуном извршењу задатка — може се наићи на противречност између обима и врсте задатка,

с једне, и објективних и субјективних могућности извршиоца, с друге стране. У таквим случајевима може доћи и до прилагођавања *задатка* реалним могућностима. Међутим, оваквог комбиновања са *принципом* познавања непријатеља и правовременог обавештавања командовања не може бити. Непријатеља у борби треба познавати — то је несумњиво. Да ли техничка и друга средства то омогућавају, а организациске форме обезбеђују, у овом случају нема значаја, јер се због тога што техничко-организациске форме отежавају извршење задатка не може донети закључак да непријатеља није баш неопходно познавати, а командовање правовремено обавештавати. Напротив, имајући у виду објективне могућности, усавршаваће се организациске форме и развијати субјективне могућности. Зато ћу се кроз читаво излагање и осврт на поменути чланак држати изнесене мисли: познавање непријатеља и правовремено обавештавање су основни и необориви принципи, а организациске форме, засноване на објективним и субјективним могућностима, треба прилагођавати у циљу провођења у живот основног принципа, и тим путем решити питање места обавештајног официра у периоду борбе.

Читавом јединицом, па и радом обавештајних ограна, руководи команда која је и одговорна за њихов рад. Поред тога, циљ извиђања мора бити у складу са командантовом замисли о вођењу боја, према чему командант и даје наређења за прикупљање података о непријатељу. Не може се примити поставка у чланку да командант нема увек у виду све најбитније податке о непријатељу, којима располаже обавештајно одељење. Ситни детаљи о којима се говори у чланку њему нису ни потребни. Они су нужни само обавештајном отсеку или одељењу због даљег изучавања. Било би погрешно сматрати да је обавештајни официр потребан команданту зато што увек располаже тим ситним подацима. Он је нужен команданту зато што је непријатељ активно дејствујући фактор, који својом активношћу утиче на измену ситуације, прикривајући уједно своје могућности и намере које наше командовање треба да открије. Зато је рад обавештајног официра за време борбе компликован, он се брзо одвија и, што је најважније, мора се одвијати у тесној сарадњи са руководиоцем боја — командантом, коме је неопходно познавање сваке промене на фронту, а особито у односу на непријатеља, и који ради тога преко обавештајног официра руководи радом обавештајне службе, дајући јој допунске задатке који су у складу са његовом замисли вођења борбе у свакој новој ситуацији. У току борбе ситуација се мења, тако да раније познати и за време припреме прикупљени подаци могу бити само од извесног значаја, и да су због новонастале ситуације, услед иницијативног дејства непријатеља или нових намера наше команде, потребни нови и тачнији подаци. Уосталом, за време борбе може се показати да извесна ранија обавештења не одговарају стварности. Према томе, садејство (ако се може тако означити) између команданта, који усмерава и усклађује рад обавештајне службе са својим замислима вођења борбе, и обавештајног официра, који спроводи у живот командантова наређења, мора бити потпуно.

По моме мишљењу није правилна пишчева поставка о потреби постојања обавештајног официра у командантовој групи зато што командант, наводно, не може да држи у глави све детаље, а ни зато да место њега непрекидно размишља о непријатељу и мисли на оно што се налази „са оне стране брега“. Убеђен сам да сваки командант који руководи јединицом у борби мисли на непријатеља, јер га он на то присиљава својом борбом. Поред тога, он не мисли само на оног непријатеља с којим непрекидно води борбу, него чак и више, на оног кога не види, који се налази „са оне стране брега“, а чија би изненадна дејства могла да утичу на измену ситуације на фронту. Командант који не би узимао у обзир такве могућности и не би мислио на њих, не би имао довољан видокруг и могао би услед сопствене неприпремљености доживети разна изненађења са тешким последицама.

Разумљиво је да непријатељ узима места у командантовим мислима само сразмерно свом значају као елеменат ситуације у конкретним условима, док је за обавештајног официра он основни елеменат. Али ни обавештајни официр нема само дужност „да мисли стално о непријатељу“. Он мора да мисли и о својим органима, о њиховим могућностима, о припреми и, коначно, о проналажењу нових погоднијих начина извиђања. Сви елементи, као што су: непријатељ, властита средства, организациска основа, време, итд. прожимају мисли руководиоца обавештајне службе, чији је задатак да обезбеди командовању податке, а не само да мисли о непријатељу и да у томе помаже команданту како је то формулисано у чланку. Задатак командовања је да обезбеди благовремено примање података, да их обради у складу са ситуацијом и да их користи као елеменат ситуације, тј. заједно са својим снагама, земљиштем и временом. Према томе, откривање непријатеља није резултат само рада обавештајног официра, већ садејства између њега и његовог команданта. Овде треба указати и на то да се провлачи још по неко погрешно схватање у односу на улогу и задатке команданта и обавештајног официра у вези изучавања непријатеља, као например, да је обавештајни официр неки специјално стручан експерт чија се оцена има узети као нешто готово — свршено и да, према томе, и рад на изучавању непријатеља спада искључиво у његов домен.

Треба бити начисто да је командант јединице редовно у стању — кад му је то објективно омогућено од стране његових органа — не само да боље од обавештајног официра оцењује ситуацију, него и да често, на основу истих података, правилније цени могућности и намере непријатеља. То му омогућава његова стручна спрема и веће искуство. Уосталом, дужност је сваког команданта да увек оцењује непријатеља, да критички посматра не само обавештења, него нарочито закључке обавештајног официра и да тражи нове податке или образложења ако они нису довољно аргументовани. Према томе, обавештајни официр је нужан команданту не само и једино због тога да би давао готову ситуацију код непријатеља, него и зато да команданту објективно омогући доношење сопствених закључака.

Кад се разматра питање места обавештајног официра у току борбе, треба имати у виду чињеницу да у оквиру штаба здружених јединица постоји. Обавештајни отсек (Одељење), а не само један обавештајни официр. У том Отсеку (Одељењу), које се обично налази на КМ, стичу се подаци из свих извора, врши обрада, евидентирање и изучавање и ситних података којима често не располаже обавештајни официр на КО. Ако би с њима и располагао, он ипак нема објективних могућности да их проведе кроз све фазе обраде, односно да из њих ствара обавештења. Према томе, пишчево мишљење да је обавештајни официр потребан на КО и из тога разлога, по моме мишљењу није оправдано. Можда није на одмет поставити питање: зашто се уопште дискутује о месту обавештајног официра у току борбе и зашто се у том погледу поступа на разне начине? Сматрам да је то последица недовољно правилног схватања важности непријатеља, као елемента ситуације, које долази до изражаја једино за време мира. За то постоје и објективни разлози. За време рата поклања се највећа пажња откривању карактера дејства непријатеља, његове јачине и времена ступања у борбу (да би се избегло, односно приредило изненађење). Међутим, на вежбама и при решавању тактичких задатака старешине су често у стању да ово дознају без имало труда. Они обично размишљају на следећи начин: ако смо ми у нападу, онда се непријатељ брани, јер би било бесмислено да се обоје бранимо кад ће несумњиво доћи до борбе у дубини; ако напад једном дивизијом, онда је у одбрани обично пук, итд. Почетак динамике (тј. почетак борбе у стварној ситуацији) унапред је планиран и према томе не претставља тешкоћу да се открије почетак борбених дејстава, а тиме је изненадност немогућа. Овде нећу улазити у проблематику састављања задатака, већ једино желим да нагласим да не би требало — услед немогућности приказивања живог дејствујућег непријатеља — макар и несвесно потцењивати његов значај, а, према томе, и значај одговарајуће обуке у мирном периоду. Никако не би требало плаћати раније крвљу стечено и већ једном плаћено искуство. Свима нам је познато да је добијање поменутих података тежак и дуг процес који захтева данак у крви и да се они никад не добијају готови, већ да су плод детаљног изучавања низа признака. У ратним условима, на пример, на 2,5 до 3 км фронта, може да буде распоређена непријатељска јединица од батаљона до дивизије закључно, с намером да напада или да се брани и да се почетак њиховог дејства не мора, али и може поклапати са нашим. И, коначно, да откривање ових података није увек и не може редовно бити успешно.

Несумњиво је да ће извиђачка служба оних јединица које воде борбу имати место које јој по ситуацији одговара и да ће, према томе, и обавештајни официр бити тамо одакле ће моћи непосредно да обавештава команданта о непријатељу и од њега прима наређења за организацију и извођење извиђања и да у исто време руководи Обавештајним отсеком (Одељењем), односно дејством извиђачких органа. Зато је потребно да се и у мирном периоду кроз наставу

када се обрађују место и дужности сваког старешине, обраде место и дужности и обавештајног официра. По моме мишљењу, то питање не треба остављати отворено и дозвољавати да се при одређивању места обавештајног официра даје већа слобода како се то третира у чланку. Није проблем у томе да ли је његово присуство у групи команданта нужно или не, јер је оно свакако нужно, него како ће обавештајни официр руководити Отсеком (Одељењем), односно извиђачким органима и истодобно обавештавати команданту, тј. команданта на КО. Можда, у крајњој линији, не би била ни важна непрекидна физичка присутност обавештајног официра уз команданта кад би се увек могла обезбедити непрекидна и сигурна веза. Међутим, чак и онда кад би систем везе и био у стању да повеже команданта и обавештајног официра, ипак та веза никад не може да обезбеди ону непосредност која је нужна између њих. Из разлога који ће касније бити изнесени видеће се да ће рад обавештајног официра бити нај-ефикаснији ако он у току борбе буде уз команданта, ма где се овај налазио, али у исто време и повезан са својим Отсеком или Одељењем. Ако пођемо од ове поставке, онда није од нарочитог значаја који ће од обавештајних официра — начелник II отсека или његов помоћник — бити уз команданта. Али, ако се у извесним ситуацијама код команданта налази помоћник начелника II отсека, онда би овај требао бити повезан са начелником II отсека, било непосредно или посредно преко свог Отсека (Одељења) који се налази на КМ, јер начелник II отсека руководи целокупном делатношћу по извиђању.

Слажем се да неће увек бити могућа физичка присутност обавештајног официра на КО, јер он у току борбе решава многе разноврсне задатке чије успешно извршење често може зависити од његовог присуства или личне припреме извиђачког органа, али у томе случају, како је поменуто, мора бити обезбеђена могућност не само да командант увек и правовремено буде обавештен него и да непосредно наређује, односно усмерава рад свог обавештајног органа.

Расправљање о месту обавештајног официра у току борбе, уствари, значи решавање, прво, како ће се команданти обавештавати о прикупљеним подацима након њихове обраде, и то за време док се налази на КО која не претставља центар у који се стичу обавештајни подаци и, друго, како ће командант утицати на обавештајну делатност у току борбе. Да бих о томе могао дати своје мишљење и конкретан предлог, изнећу укратко проблематику рада у II отсеку. Ту се непрекидно смењују следеће основне фазе: планирање обавештајних делатности, примање података (од извиђачких органа, суседа, потчињених и претпостављене јединице и др.), затим обрада података и обавештавање.

Пошто је планирање обавештајне делатности обично претходно извршено, оно се у току борбе допуњава на основу настале ситуације која потврђује, негира или захтева проверу података. То предузима обавештајни официр самоиницијативно или у вези са новим наређењима команданта, или начелника штаба, или пак по тражењу више јединице потчињених и суседа. У вези са изменама у

плану, следе наређења извршиоцима. Технички посао ове фазе врши се, свакако, у Обавештајном отсеку који се налази на КМ. Планирање података такође се врши у Отсеку или Одељењу. Ту се најпре примају усмени, писмени, телефонски, радио и други извештаји од свих органа, суседа, више команде, потчињених јединица, и др., а затим се обрађују. Обрада се врши непрекидно. Органи за обраду морају располагати свим подацима, без обзира да ли их је примио Отсек (Одељење) или обавештајни официр који се налази на КО. Из овога произилази да је обавештајни официр, који је на КО примио извесне податке, дужан да те податке — после претходног обавештења команданта о њима — достави Отсеку да би прошли кроз детаљну фазу обраде, јер ће се они једино после тога показати у правом светлу. Код фазе обавештавања, која је у крајњој линији и најважнија, имамо следећу специфичност. Обавештавање преко документације врши се из Отсека (Одељења), а обавештавања команданта усменим реферисањем на КО. Да би могао да реферише команданту на КО, или тамо где се он налази, обавештајни официр мора бити упознат са последњим подацима са којима је упознат његов Отсек, а то значи да мора бити повезан са својим Отсеком (Одељењем), а тако исто и Отсек (Одељење) са подацима које прими КО. Из овога би се могло закључити следеће: ако обавештајни официр, који се налази на КО, већ мора да има везу са КМ, онда би био сувишан на КО, јер би командант преко те везе сам могао бити у контакту са обавештајним официром на КМ. Да је то немогуће може се лако видети по томе што се у току борбе и на КО стичу многи подаци, а командант је у таквој ситуацији да не може, нити би требало да буде веза између органа за извиђање и начелника II отсека. Међутим, присуство обавештајног официра уз команданта, омогућава команданту ефикасније усмеравање извиђачке делатности, а обавештајном официру да буде на време и ефикасно обавештаван о ситуацији код непријатеља.

Према томе, присуство обавештајног официра у групи команданта позитивније ће утицати на резултате прикупљања података о непријатељу и обавештавања команданта уколико он буде правовременије обавештаван и од свог Отсека. Стога остаје само да се реши питање везе.

Решење проблема одржавања везе између начелника II отсека, који се налази на КО, а његов отсек на КМ, када се има у виду постојећи систем веза у здруженој јединици, требало би да буде засновано на принципу прилагођавања система рада постојећим техничким могућностима.

На крају сваког разговора са једним од елемената његовог борбеног поретка или било ког органа, командант (на пример дивизије) би требало да задржи везу и преда слушалицу обавештајном официру да прими податке о непријатељу или да пренесе извесна наређења по извиђању. Командант потчињене јединице (пука) учиниће то исто, пошто је и његов обавештајни официр, такође, на КО. Телефон Обавештајног отсека (дивизије) на КМ укључен је у теле-

фонску мрежу на КМ преко које одржава везу са начелником II отсека на КО. Пошто ће се за том везом често осећати велика потреба, неопходно је да централа стално извештава Обавештајни отсек кад год је линија слободна и да га на његов захтев повезује са обавештајним официром на КО. Такође би се могло обезбедити да Обавештајни отсек на КМ истовремено дође до података које обавештајни официр прима на КО, ако би централа, по дозволи команданта, а на захтев обавештајног официра, укључивала Обавештајни отсек да би слушао. На тај начин, избегло би се преоптерећивање везе, а добило би се у времену.

Тако би обавештајни официр на КО примао податке по вези командовања од свих јединица самим тим што би од команданта преузимао везу, а, поред тога, био би у стању да даје наређења по извиђању. Ако би потчињени обавештајни орган (пука) имао да да нека обавештења начелнику II отсека претпостављене јединице (дивизије), командант пука би после завршеног разговора могао да затражи обавештајног официра или ако је начелнику II отсека дивизије потребна веза са обавештајним официром пука, онда командант дивизије на крају разговора може упозорити на то да се веза не прекида. С друге стране, Обавештајни отсек на КМ, слушајући предавање података начелнику II отсека на КО, био би у стању да евидентира и изучава све податке и да о добивеним резултатима обавештава све заинтересоване.

Исти принцип требало би пренети и на радиовезу. С друге стране, ако би техничка средства и формација дозвољавали, онда би најбоље решење било ако би начелник II отсека био директно повезан са својим отсеком на КМ помоћу телефона, а радиопријемником слушао све разговоре које извиђачки органи обављају са Обавештајним отсеком.

Уколико би организација командовања или састав команди током времена трпели извесне измене у односу на досадашње стање, то ниуколико не би утицало на место обавештајног официра у току борбе, ако бисмо се руководили принципом да је неопходно познавање непријатеља у свакој ситуацији и да је нужно правовремено обавештавање командовања.
